

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حکمرانی مردمی در گام دوم انقلاب

تهیه و تدوین:
کمیته حلقه‌های میانی مرکز بررسی‌های راهبردی ریاست جمهور

فهرست

- ۵ مقدمه: مراحل پنجگانه انقلاب اسلامی
- ۵ الف) دلیل توقف در مرحله سوم انقلاب اسلامی
- ۵ ۱. تصدی گری و انحصار امور در دست مسئولان
- ۶ ۲. عدم بهره برداری از استعداد های انسانی
- ۷ ب) بازیابی مدل ابتکاری دفاع مقدس
- ۷ ۱. مدل ابتکاری دفاع مقدس، قابل طرح برای همیشه
- ۹ ج) راهکار عملیاتی
- ۱۰ ۱. تشکیل کارگروه های مسئله محور
- ۱۱ ۲. تشکیل حلقه های میانی
- ۱۲ ۳. ایجاد حرکت عمومی با مشارکت مردم و جوانان در فعالیت کارگروه ها
- ۱۲ د. گفتمان دولت سیزدهم
- ۱۳ ۱. کلید اصلی حل مشکلات
- ۱۴ ۲. مطالبه رهبر انقلاب از دولت
- ۱۵ جمع بندی: مدل کلان حکمرانی مردمی

مقدمه: مراحل پنجگانه انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی که در اندیشه رهبر معظم انقلاب به معنای حاکمیت اسلام می‌باشد برای رسیدن به آرمان خود که آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا له الفداء) می‌باشد دارای مراحل پنج‌گانه ای است که بارها توسط ایشان بیان شده است.

«ما یک انقلاب اسلامی داشتیم، بعد نظام اسلامی تشکیل دادیم، مرحله بعد تشکیل دولت اسلامی است، مرحله بعد تشکیل کشور اسلامی است، مرحله بعد تشکیل تمدن بین المللی اسلامی است» (بیانات در تاریخ ۱۳۸۳/۰۸/۰۶)

در اندیشه ایشان ما دو مرحله از مراحل پنج‌گانه را عبور نمودیم و در مرحله سوم که دولت اسلامی می‌باشد توقف نمودیم.

«آن مراحل چندگانه ای که ما مطرح کردیم، در دولت اسلامی اش هنوز ما مانده‌ایم، بعد از دولت اسلامی، نوبت جامعه اسلامی است» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۶/۰۶/۰۶)

الف) دلیل توقف در مرحله سوم انقلاب اسلامی

یکی از علت‌های اصلی این توقف این است که ما در دو مرحله انقلاب و نظام توانستیم مردم را به صحنه بیاوریم، اما در مرحله دولت اسلامی نتوانستیم از ظرفیت مردم و خصوصاً جوانان استفاده نمائیم.

۱. تصدی‌گری و انحصار امور در دست مسئولان

«ما از اول انقلاب تا امروز هر وقتی، هر کاری را محول به مردم کردیم، آن کار پیش رفته است، هر کاری را انحصاری در اختیار مسئولان و رؤسا و مانند اینها قرار دادیم، کار

متوقف مانده است... اگر متوقف نمانده است کند پیش رفته است. اما کار دست مردم که افتاد، مردم کار را خوب پیش می‌برند. در هر مسئله‌ای از مسائل خرد و کلان کشور که ما حضور مردمی را داشتیم، این معجزه را مشاهده کردیم» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۳/۰۱/۲۹)

۲. عدم بهره برداری از استعداد های انسانی

ایشان در سال‌های اخیر در دیدار دولتمردان به این مسأله مهم اشاره فرمودند که ما در عدم بهره برداری از استعداد های انسانی در رتبه اول جهان هستیم.

«یک مطالعه کارشناسی است که بانک جهانی این مطالعه را کرده، آنها می‌گویند: ایران مخزنی از استعداد های انسانی و سرزمینی بهره برداری نشده است، توجه کنید! می‌گویند ایران به لحاظ عدم بهره برداری از استعداد های انسانی و سرزمینی رتبه اول جهان است، یعنی استعداد های فراوانی در مقابل ما است که ما از اینها استفاده نکرده‌ایم، کوتاهی کرده‌ایم.» (بیانات در دیدار مسئولان نظام در تاریخ ۱۳۹۷/۰۳/۰۲)

ایشان در بیانیه گام دوم انقلاب دوباره به این مسأله مهم اشاره می‌فرمایند که مهم ترین ظرفیت امیدبخش کشور، نیروی انسانی می‌باشد که متأسفانه با غفلت دست اندرکاران تا کنون بی استفاده مانده است.

«مهمترین ظرفیت امیدبخش کشور، نیروی انسانی مستعد و کارآمد با زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی است» (بیانیه گام دوم انقلاب)

«نکته ی مهمی که باید آینده سازان در نظر داشته باشند این است که در کشوری زندگی می‌کنند که از نظر

ظرفیت‌های طبیعی و انسانی، کم نظیر است و بسیاری از این ظرفیت‌ها با غفلت دست اندرکاران تا کنون بی استفاده یا کم استفاده مانده است» (بیانیه گام دوم انقلاب)

ب) بازیابی مدل ابتکاری دفاع مقدس

ایشان در دیدار با شرکت کنندگان در آئین تجلیل از پیشکسوتان دفاع مقدس بر این مسأله تأکید فرمودند که راه حل موفقیت در دفاع مقدس، حضور مردم بود.

۱. مدل ابتکاری دفاع مقدس، قابل طرح برای همیشه

«یک تشخیص اساسی و حیاتی امام داد و آن این بود که این مسأله‌ی مهم را فقط ملت ایران می‌تواند حل کند. این مسأله، صرفاً مسأله‌ی نیروهای مسلح نیست. ولو نیروهای مسلح بعد خب وضع بهتری پیدا کردند لکن این کار، کار ملت ایران است، ملت باید وسط بیاید، همچنان که ملت ایران انقلاب را به پیروزی رساند، امام این تشخیص را داد و بر اساس آن عمل کرد.» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۹/۰۶/۳۱)

سپس به این مطلب اشاره فرمودند که مدل ابتکاری نیاز داریم که مانند دفاع مقدس همه مردم را به صحنه بیاوریم.

«در دفاع مقدس برای حضور مردمی یک مدل سازی جدیدی انجام گرفت. نحوه حضور مردمی یک نحوه شگفت آوری است و بر اساس این حضور، بروز استعدادها [است] که حالا من مختصری درباره‌ی هر کدام از اینها عرض می‌کنم. اولاً همه آحاد ملت ایران، آنهایی که مایل بودند در این عرصه شرکت کنند، هر که بود، هر چه بود، توانست در یک شبکه زنده، کارآمد، داوطلبانه و پرشور

جای خودش را پیدا کند. فرض بفرمائید یک رزمنده ی سیزده چهارده ساله که حالا مثلاً با دستکاری در شناسنامه موفق شده بود خودش را به جبهه برساند، جایش مشخص بود، یعنی می توانست جای خود را پیدا کند، بیکار نماند، فرض بفرمائید که آب بیاورد، خبر ببرد، پیام رسان باشد و از این قبیل کارها، یک پیرمرد هفتادساله هم که می رفت جبهه، او هم همین جور؛ او هم می توانست کار خودش را پیدا کند. توقّعی که از یک پیرمرد در جبهه وجود داشت، کاملاً مشخص بود، معلوم بود؛ هیچ کس بیکار نمی ماند؛ نه آن بچّه ی سیزده ساله بیکار می ماند، نه آن پیرمرد هفتادساله بیکار می ماند. یا فرض بفرمایید یک دختر دانش آموز هشت نُه ساله، ده ساله - دبستانی - که می خواست در این کار، او هم شرکت کند، جای خودش را پیدا می کرد؛ برمی داشت نامه می نوشت به برادر رزمنده ی ناشناس و این نامه را در بسته های غذایی و هدایای مردمی ای که می فرستادند می گذاشت و می فرستاد. مکرّر اتفاق افتاده بود که رزمنده در میدان جنگ فرض کنید که این بسته ی غذایی را باز می کرد می دید یک نامه در آن هست، می خواند می دید بله، یک بچّه ای، یک دختر هفت هشت ساله ای، ده ساله ای نوشته «برادر رزمنده! خسته نباشید، من دعایتان می کنم و مانند اینها»؛ یعنی یک دختر بچّه هم می توانست در اینجا حضور داشته باشد؛ یک بانوی محترم هم می توانست با چرخ خیاطی خودش، با وسایل طبخ خودش، با مرتّاسازی خودش، با ترشی انداختن خودش، با نان پختن خودش، با لباس شستنِ خودش به پشت جبهه کمک کند. بنده در اهواز

رفتیم یک نقطه‌ای را دیدیم که جمعیتی از بانوان و زن‌های محترم آنجا جمع شده بودند و لباس‌های چرک‌رزمندگان را می‌شستند؛ یعنی همه می‌توانستند جای خودشان را پیدا کنند و مشغول شوند. پزشک جراح مشخصاً می‌توانست آنجا حضور داشته باشد و حضور داشت و ما دیدیم. کاسب جزء، روحانی مسجد، کارگر کارخانه، شاعر و سرودخوان، راننده و صاحب‌کار و ریخته‌گر، کشاورز روستایی، کارمند اداری و انواع و اقسام گروه‌های مردمی می‌توانستند در این شبکه‌ی عظیم مردمی حضور پیدا کنند؛ این یک مدل جدید بود. این در دنیا هیچ سابقه‌ای ندارد؛ هیچ جا ما [نمونه‌اش را] نخوانده‌ایم و نشنیده‌ایم. [درباره‌ی] جنگ‌های فراوان، کتاب‌هایشان، فیلم‌هایشان درآمده، ما هم خیلی از این قبیل چیزها را خوانده‌ایم، مطالعه کرده‌ایم [اما] نمونه‌ی چنین بسیج مردمی عظیمی اصلاً وجود ندارد. این مدل جدید بود؛ مدل‌سازی جدید که همه می‌توانستند همکاری کنند، همه می‌توانستند هم‌افزایی کنند همه [کمک] می‌دادند... این مدل ابتکاری از حضور مردم همیشه می‌تواند مطرح باشد، امروز هم ما می‌توانیم، اگر همت بکنیم و با نگاه درست به مردم و مسائل نگاه کنیم، می‌توانیم از این مدل استفاده کنیم» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۹/۰۶/۳۱)

ج) راهکار عملیاتی

ایشان در سخنرانی که بعد از صدور بیانیه گام دوم انقلاب داشتند به این سوال پاسخ دادند که چگونه می‌توان از ظرفیت جوانان برای به صحنه آوردن مردم استفاده نمود.

«حالا یک سؤال اینجا مطرح می شود و آن، این است که فرآیند ورود جوانان به این حرکت عمومی چیست؟ حالا شما یک جوان متعهد هستید، می خواهید در این حرکت عمومی حضور داشته باشید، شیوه حضور شما چگونه است؟ این، آن مطلبی است که من یادداشت کرده ام که به شما عرض بکنم» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۸/۰۳/۰۱)

۱. تشکیل کارگروه‌های مسئله محور

راهکار ایشان برای نقش آفرینی جوانان، تشکیل کارگروه‌ها در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی، کرسی‌های آزاداندیشی، گروه‌های نهضتی در ارتباط با مسائل بین المللی و مسائل جهان، اطلاعات مردمی، خدماتی و ... می باشد که به بعضی از مثال‌های ایشان اشاره می نمائیم.

«خب حالا نمونه‌های را من اینجا یادداشت کرده ام، نمونه‌هایی از کارهایی که می‌تواند نسل جوان را در نقش و شأن محور بودن حرکت عمومی جامعه کمک کند و ظرفیت لازم را به آنها بدهد، نمونه‌هایی را من اینجا یادداشت کرده ام، یکی تشکیل کارگروه‌های فرهنگی است.

یک کار دیگر، تشکیل گروه‌های فعالیت سیاسی است... نشستن، تحلیل سیاسی کردن، حوادث سیاسی را شناختن، فهمیدن، منتقل کردن.

تشکیل میزگردها و کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها که من مکرر این را تکرار کرده ام و تاکید کرده ام و توصیه کرده ام. یک راهکار دیگر تشکیل گروه‌های نهضتی در ارتباط با مسائل بین المللی و مسئله جهان است.

یک راهکار دیگر تشکیل گروه‌های علمی و همکاری با مراکز علمی است.» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۸/۰۳/۰۱)

۲. تشکیل حلقه‌های میانی

ایشان سپس به این مهم اشاره می‌فرمایند که برنامه ریزی و هدایت این کارگروه‌ها بر عهده جریان‌های حلقه‌های میانی می‌باشد.

«این تمرکز، این ایجاد برنامه کار، پیدا کردن راهکار، ارائه راهکار، برنامه ریزی به عهده چه کسی است؟ این به عهده جریان‌های حلقه‌های میانی است... ما نخبه‌های فکری در زمینه‌های گوناگون مورد نیاز در میان جوانان، در میان مسئولان خودمان داریم، آنها می‌توانند بنشینند برنامه ریزی کنند و هدایت کنند.» (بیانات در تاریخ ۱۳۹۸/۰۳/۰۱)

مقام معظم رهبری بعد از آن به نکته مهمی اشاره می‌نمایند که اینکار نه به عهده رهبری است و نه به عهده هیچ دستگاهی، بلکه بر عهده مجموعه‌هایی از خود ملت است:

" این، نه به عهده‌ی رهبری است، نه به عهده‌ی دولت است، نه به عهده‌ی دستگاه‌های دیگر است؛ [بلکه] به عهده‌ی مجموعه‌هایی از خود ملت است که خوشبختانه امروز ما این را کم هم نداریم. ما نخبه‌های فکری در زمینه‌های گوناگون مورد نیاز در میان جوانان، در میان مسئولین خودمان داریم. اینها می‌توانند بنشینند برنامه‌ریزی کنند و هدایت کنند. تشکّل‌های دانشجویی از این قبیلند، مجموعه‌های باتجربه و فعال در زمینه‌های فرهنگی و فکری و مانند اینها از این قبیلند و هر که هم در این زمینه‌ها فعال‌تر باشد، مؤثرتر است؛ یعنی زمام کار دست کسانی است که فعالیت کنند؛ تنبلی و بی‌حالی و کسالت و مانند اینها به درد نمی‌خورد."

۳. ایجاد حرکت عمومی با مشارکت مردم و جوانان در فعالیت

کارگروه‌ها

ایشان بر این مطلب تأکید فرمودند که این کارگروه‌ها باید بتوانند همه مردم و جوانان را به این حرکت عمومی وارد نمایند.

«شما در این مجموعه دوازده هزار [گروهی] که ایشان می‌گویند، ده درصد جوان‌های کشور یا مثلاً پانزده درصد جوان‌های کشور هستید، آن ۹۰ درصد یا ۸۵ درصد دیگر چرا باید از این حرکت جهادی مبارک، از اینکار محروم بمانند» (بیانات در دیدار جمعی از گروه‌های جهادی در تاریخ ۱۳۹۹/۰۵/۱۰)

«حتماً خود مردم منطقه‌ی خدمت‌رسانی، به ویژه جوانان را در کار خدمت‌رسانی شریک کنید، این نیز خدمتی بزرگ به آنها است.» (پیام به اعضای گروه‌های جهادی و بسیج‌سازندگی در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۱۱)

د. گفتمان دولت سیزدهم

جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین دکتر رئیسی، رئیس جمهور منتخب با درک درست نسبت به صحنه انقلاب و فرامین مقام معظم رهبری و بیانیه گام دوم انقلاب شعار انتخاباتی‌شان را دولت مردمی نامیدند.

«با شناختی که از چالش‌ها، ظرفیت‌ها، استعدادها و سرمایه‌های این کشور کسب کرده‌ام، آمده‌ام تا با کمک همه مردم ایران، و در طلیعه گام دوم "دولتی مردمی برای ایران قوی" تشکیل دهم. (بیانیه حضور در اردیبهشت ۱۴۰۰)

رهبر معظم انقلاب اسلامی هم در متن حکم تنفیذ دوباره بر این

مطلب تأکید فرمودند که نیازمند مدیریتی هستیم که بتواند مردم و خصوصاً جوان را به میدان کار و تلاش وارد نماید.

«امروز میهن عزیزمان، تشنه خدمت و آماده جهش در همه عرصه‌ها و نیازمند مدیریتی باکفایت و جهادی و دانا و شجاع است که بتواند توانمندی‌های آشکار و نهفته ملت، به ویژه جوانان را که بسیار فراتر از مشکلات است، بسیج کرده و به میدان کار و تلاش سازنده آورد» (حکم تنفیذ ریاست محترم جمهوری)

۱. کلید اصلی حل مشکلات

ایشان در سخنرانی روز تنفیذ نیز کلید اصلی حل مشکلات را حضور مردم در همه مسائل دانستند.

«مسئله اصلی، کلید اصلی، این است. حضور مردم در همه مسائل، حل کننده مشکلات است. آن چیزی که حضور مردم را تأمین بکند، مردم را تشویق به حضور در عرصه و در میدان بکند - میدان‌های مختلف مورد ابتلای کشور - مغتنم است و حضور مردم هیچ جایگزینی ندارد. هنر اصلی انقلاب هم همین بود. هنر اصلی انقلاب این بود که جمهور مردم را از یک مجموعه و توده منفعل و مصرفی و فاقد یک نگاه ملی و عمومی، تبدیل کرد به یک مجموعه پرانگیزه، علاقمند، همت دار، هدف دار، آرمان خواه و وارد میدان کرد. کار بزرگ انقلاب این بود.»

رئیس جمهور منتخب نیز در سخنرانی روز تنفیذ دوباره بر این مطلب تأکید فرمودند که همه مردم باید به میدان بیایند.

«برنامه دولت، برنامه تحول است و این تحول مستند است به سند بسیار ارزشمند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی،

سند ماندگار بیانیه گام دوم مستند اقدامات دولت خواهد بود... در این تحول ضروری لازم است که همه فرهیختگان، اندیشمندان، مسئولان، دغدغه مندان و عزیزان نقش آفرینی کنند و همه مردم مشارکت کنند، به میدان بیایند و این کار انجام شدنی است.» (سخنرانی رئیس جمهور منتخب در روز تنفیذ)

۲. مطالبه رهبر انقلاب از دولت

رهبر معظم انقلاب در اولین دیدار با هیأت دولت نیز فرمودند:

«خب عنوان دولت جناب آقای رئیسی هم مردمی بودن است... از مردم کمک بخواهید در موارد مختلف هم کمک فکری و هم کمک عملی.»

ایشان در سخنرانی دیماه ۱۴۰۰ از دولت اینگونه خواستند که ساز و کارهایی را طراحی کند تا بتواند از ظرفیت‌های مردم در تصمیم سازی، اقدام و عمل و نظارت عمومی استفاده نماید.

«یکی دیگر این است که گاهی اوقات صاحب نظران و متخصصین که جزو مردمند، نظراتی، شیوه‌هایی را برای کار در بخش‌های مختلف به دولتمردان ارائه می‌دهند، [مسئولین] یک ساز و کاری را پیش بگیرند که بتوانند از این نظرات استفاده کنند که در حقیقت مردم را در تصمیم‌سازی‌های دستگاه‌های مسئول کشور شریک کنند؛ این یک. و برای این هم که از ظرفیت‌های مردمی هم در عمل چگونه بایستی استفاده کرد، ساز و کار درست کنند که مردم را در اقدام هم شریک کنند. کسان زیادی هستند که مایلند به دولت در بخشی از کارها کمک برسانند و کمک کنند؛ راهش باید مشخص بشود که طریقه‌ی اتصال

کمک مردمی مثلاً به این بخش این است؛ اینها را باید بنشینند فکر کنند؛ اینها احتیاج دارد به فکر کردن، مطالعه کردن و مانند اینها.

و از ظرفیت مردمی هم برای نظارت عمومی استفاده کنند. در گوشه و کنار کشور مواردی هست که فساد هست، ویژه خواری هست که ممکن است از چشم مسئولین ذی ربط دور مانده باشد، پنهان مانده باشد؛ اینها را مردم مشاهده می کنند، می بینند؛ از ظرفیت مردم در این زمینه هم استفاده بشود. بنابراین مردمی بودن یکی از کارهای بسیار اساسی است و باید دولتمردان این را به همین شکلی که اجمالاً عرض شد دنبال بکنند.»

رهبر معظم انقلاب در اولین سال دیدار با رئیس جمهور محترم و هیأت دولت به این مطلب دوباره اشاره فرمودند:

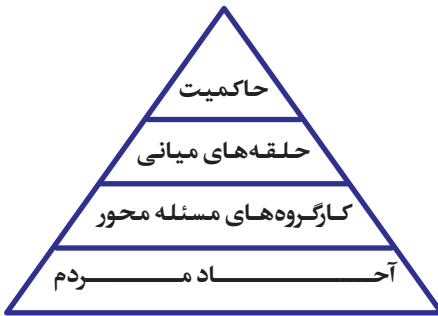
«البته شما [دولتتان را] می گویند «دولت مردمی»؛ دولت مردمی فقط به این نیست که بروید میان مردم؛ این کار لازم است اما کافی نیست؛ باید بتوانید مشارکت مردم را در کارهای گوناگون و بخش های گوناگون جلب کنید. من قبلاً هم یک وقتی گفته ام این را، ظاهراً در جمع شما شاید گفتم که بنشینید کیفیت جلب مشارکت مردم را برنامه ریزی کنید، تعریف کنید که چه جور می شود مشارکت مردم را جلب کرد؛ چه در زمینه های مالی و اقتصادی، چه در زمینه های سیاسی، چگونه می شود از فکر مردم و از نظر مردم استفاده کرد در بخش های مختلف. این برنامه ریزی می خواهد.»

جمع بندی: مدل کلان حکمرانی مردمی

در گام دوم انقلاب ضروری است مدل حکمرانی تغییر نماید و به حکمرانی مردمی تبدیل گردد. برای این منظور طرح ابتکاری رهبر معظم انقلاب در سخنرانی ۱۳۹۸/۰۳/۰۱ ناظر به مجموعه هایی از

ملت و بیانات ایشان در ۱۴۰۰/۱۰/۱۹ ناظر به ساز و کارهای دولت پیش روی ماست.

در سخنرانی اول، مجموعه‌هایی از ملت با هم افزایش یکدیگر آرایش جدید بگیرند تا بتوانند منجر به تشکیل حلقه‌های میانی و کارگروه‌های مسئله محور در همه ی حوزه‌های حکمرانی گردند و در دیگر سخنرانی، دولت با اصلاح سازوکارهای خود، دست از تصدی گری برداشته و زمینه ی استفاده از ظرفیت‌های مردمی را فراهم آورد. در مدل حکمرانی مردمی برای حل هر مسئله‌ای باید کارکرد هر یک از چهار سطح «حاکمیت، حلقه‌های میانی، کارگروه‌های مسئله محور و آحاد مردم» تعریف و مشخص گردد.

لازم به ذکر است که هر کدام از این لایه‌ها دارای هویت مستقل به خود می‌باشد.

امید است عموم مردم بویژه نخبگان با تشکیل جلسات گفتگو و بحث نسبت به موضوع حکمرانی مردمی به یک فهم و نگاه مشترک و انسجام فکری دست یابند و این شروعی باشد که هر فرد و مجموعه‌ای بر اساس توانایی و ظرفیتی که دارد در این طرح کلی، نقش خود را پیدا نموده و نقش آفرینی نماید.

والسلام.